

ЭТНАПЕДАГАГІЗАЦЫЯ АДУКАЦЫЙНАГА ПРАЦЭСУ ў ДАШКОЛЬНАЙ УСТАНОВЕ

Дз.М. Дубініна, Дз.Ул. Дубінін (Мінск)

Напрыканцы ХХ стагоддзя ў Беларусі паявіліся ўстановы дашкольнай адукацыі, (дашкольныя групы) з этнакультурным кампанентам. Неабходнасць развіцця гэтага тыпу устаноў абгрунтавана патрэбай выхавання дзіцяці на аснове традыцый і маральных каштоўнасцей беларускага народа, неабходнасцю ўключэння ў сістэму дашкольнай адукацыі нацыянальнага кампаненту, самаідэнціфікацыі дзіцяці як прадстаўніка этнічнай культуры.

Шматлікія даследчыкі разглядаюць культуру і адукацыю ў выглядзе дэтэрмінаванай узаемасувязі: культура ёсць умова адукацыі, адукацыя ёсць умова культуры (Г.Н. Воўкаў, В.М. Межуеў, В.А. Сласцінін, і інш.).

Разам з тым адукацыя выступае як адносна самастойны механізм запуску новых формаў культуры (Н.Б. Крылова). Адукаваць чалавека ў гэтым разуменні – значыцца дапамагчы яму стаць суб'ектам культуры, гістарычнага працэсу, уласнага жыцця, г.зн. уключыць у «культуратворчасць» (В.Т. Кудраўцаў).

Этнічная культура выступае як сукупнасць прысутных этнасу спосабаў засваення ўмоў свайго існавання, якія накіраваны на захаванне этнаса і ўзнаўленне ўмоў яго жыццядзейнасці. Пры гэтым разуменне этнічнай культуры як адаптыўнага механізму, які спрыяе наладжванню жыццядзейнасці дзіцяці з'яўляецца вызначальным (А.П. Садохін, Т.Г. Грушавіцкая, М.М. Бахцін, А.Б. Панькін, В.К. Шапавалаў і інш.).

Этнапедагагізацыя адукацыйнага працэсу ва ўстанове дашкольнай адукацыі разглядаецца як адзін з інструментаў пабудовы на этнакультурнай аснове агульнай адукацыі, якая вядзе да авалодвання дзяцей каштоўнасцямі нацыянальнай і сусветнай культуры, абумоўлівае выкарыстанне ў адукацыйным працэсе сродкаў і метадаў народнай педагогікі, улік нацыянальна-псіхалагічных асаблівасцей дзяцей і спецыфікі сямейнага выхавання.

Крыніцамі інфармацыі для фарміравання базавых кампанентаў культуры ў працэсе этнакультурнай адукацыі дзяцей дашкольнага ўзросту з'яўляюцца: ідэі народнай педагогікі ў навучанні, выхаванні і сацыялізацыі дзіцяці, адлюстраваныя ў працах Г.Н. Арловай, Н.В. Барадзіной, Г.А. Барташэвіч, Г.Н. Воўкава, А.Ю. Лозкі і інш.; даследаванні замежных і айчынных педагогаў і псіхалагаў, якія разглядаюць праблему фарміравання этнакультурнай (інтэркультурнай) кампетэнтнасці (Н.Г. Арзамасцава, Л.Б. Зубарава, Н.М. Лебедзева, Т.Г. Стефаненка, С.Н. Фёдарова, J. Berry, P. Pedersen, D. W. Sue, T. Cross, I.B. Krause, J.M. Havenaar); канцэпцыі этнічнай талерантнасці адлюстраваныя ў працах А.Г.

Асмолава, Л.П. Ільчанка, Н.М. Лебедзевай, Ю.П. Палітавай, Дж. Бери, М. Плізента; культуралагічныя і нацыянальныя асновы адукацыі (С.І. Гесен, П.Ф. Капцераў, В.В. Разанаў, К.Д. Ушынскі, Я. Колас і інш.); культураадпаведнасць адукацыі (Я.В. Бандарэўская, А.А. Грымаць, Я.М. Ільін, Е.М. Шыянаў і інш.).

Пры гэтым этнакультурная адукацыя разглядаецца як асобая сфера культуры, якая звязана не толькі з засваеннем падростаючым пакаленнем устойлівых культурных нормаў і каштоўнасцей, але і з уключэннем дзяцей ў дзейнасць па творчым пераўтварэнні сацыякультурнага асяроддзя.

Этнакультурная адукацыя ва ўстанове дашкольнай адукацыі мае характар педагагічнай сістэмы, стратэгічнай мэтай якой з'яўляецца станаўленне этнакультурнай асобы, якая набывае этнакультурную адукаванасць. У вузкім сэнсе этнакультурная адукацыя выхаванцаў устаноў дашкольнай адукацыі – гэта працэс уплыву на дзіця з мэтай станаўлення яго асобы, здольнай выйсці за рамкі сваёй этнічнасці, з аднаго боку, а з другога – паважаючай і прымаючай культуру свайго этнаса.

Сутнасная характарыстыка этнакультурнай адукаванасці выражаецца ў авалодванні (засваенні) асобай этнакультурным вопытам (спадчынай), наяўнасці эмацыянальна-каштоўнасных адносін да дадзенага вопыту, а таксама ў здольнасці асобы карыстацца засвоеным вопытам ў розных сферах сваёй жыццядзейнасці. Этнакультурная адукаванасць дзіцяці дашкольнага ўзросту ўключае змястоўны (этнакультурныя уяўленні, асобасны (асобасныя якасці актыўнага суб'екта этнакультурнага адукацыйнага працэсу) і дзейнасны (этнакультурная дзейнасць) кампаненты.

Спецыфіка этнакультурнай адукацыі дзяцей дашкольнага ўзросту абумоўлена: асаблівасцямі педагагічнага працэсу ў рускамоўных і беларускамоўных адукацыйных установах; сацыяльнай і сацыялінгвістычнай сітуацыяй развіцця дзяцінства ў сучаснай Беларусі і заключаецца ў тым, што гэты працэс рэалізуецца ў логіцы педагагічнай падтрымкі дзіцяці ў яго нацыянальна-культурным, духоўна-маральным самавызначэнні.

Вызначальнымі спецыфічнымі прынцыпамі фарміравання базавых кампанентаў культуры ў працэсе этнакультурнай адукацыі дзяцей дашкольнага ўзросту выступаюць прынцып культураадпаведнасці адукацыйнага працэсу установы, прынцып выхоўваючага культурнага асяроддзя, прынцып дыялогу культур, які прадугледжвае фарміраванне ўмення ўзаемадзейнічаць з рознымі культурамі, павагі і разумення этнічнай адметнасці іншых народаў.

На наш погляд, рэалізацыя зместу этнакультурнай адукацыі дзяцей дашкольнага узросту ажыццяўляецца пераемна, у адпаведнасці з трыма структурнымі накірункамі: народазнаўства, краязнаўства, народнае мастацтва.

Першы накірунак уключае авалодванне дзецьмі родным маўленнем, засваенне імі звестак пра народны календар; быт беларусаў і пэўны лад іх жыцця; прытрымліванне народных звычаяў, абрадаў, традыцый, народнага этыкету; актыўны ўдзел дзяцей дашкольнага ўзросту у культуратворчай дзейнасці.

Зместам другога накірунка выступае атрыманне дзецьмі дашкольнага ўзросту пэўных звестак і уяўленняў аб прыродзе Беларусі; памятніках культуры і архітэктуры; іх актыўны ўдзел у культураахоўваючай і культуратворчай дзейнасці.

Трэці накірунак уключае садзейніцтва станаўленню ў дзяцей пэўных адносін да народнага мастацтва беларусаў, народнай музыкі, народнага тэатру, вусна-паэтычнай народнай творчасці, іх уласная мастацкатворчая дзейнасць.

На сучасным этапе пры вызначэнні тэхналогіі этнакультурнай адукацыі дзяцей дашкольнага ўзросту пажадана зыходзіць з таго, што культуратворчая дзейнасць дзяцінства з'яўляецца вызначальнай. Яна разглядаецца як жыццё дзіцяці ў сацыяльным акружэнні. Пры гэтым тая культурна-гістарычная прастора, якая акружае дзяцей дашкольнага ўзросту, ўплывае на фарміраванне іх каштоўнасных прыярытэтаў.

Станаўленне этнакультурнай адукаванасці асобы ў яе жыццёвадзейнасным працэсе ўключае: інфармацыйна-пазнавальны кампанент (звязаны з пазнаннем этнакультуры); эмацыянальна-каштоўнасны кампанент (накіраваны на разуменне значнасці этнакультуры); дзейнасна-практычны кампанент звязаны з праяўленнем этнакультурнага вопыту і адносін у розных відах дзейнасці і паводзін).

Станаўленне этнакультурнай адукаванасці дзяцей дашкольнага ўзросту магчыма праз комплекс сродкаў, формаў, метадаў, якія рэалізуюць пэўны этнакультурны змест

Спецыфіка этнакультурнага выхавання дзяцей дашкольнага ўзросту абумоўлена асаблівасцямі білінгвальнага адукацыйнага працэсу ва ўстановах дашкольнай адукацыі; сацыяльнай сітуацыяй развіцця дзяцінства у сучаснай Беларусі і заключаецца ў тым, што гэты працэс рэалізуецца ў логіцы педагагічнай падтрымкі дзіцяці ў яго духоўна-маральным самавызначэнні.

Канцэптуйнальнай асновай выбару мэты і зместа этнакультурнага выхавання ў дашкольным ўзросце выступае ідэя выхавання дзіцяці як асобы, якая ўключана ў айчынную культурную традыцыю (С. І. Гесен, І. А. Ільін, К. Д. Ушынскі).

Мэтаю этнакультурнага выхавання з'яўляецца распрацоўка спосабаў станаўлення нацыянальна-культурнага аблічча асобы дашкольніка, яго маральнага самавызначэння, на аснове прыняцця ім каштоўнаснага ідэалу роднай культуры.

Пры гэтым маральнае самавызначэнне дзіцяці, якое расце ў гістарычна зменлівай сацыякультурнай рэчаіснасці, ажыццяўляецца шляхам уласнага асобна-значнага выбару пэўных каштоўнасных арыенціраў і спосабаў узаемадзеяння з сацыякультурным акружэннем.

Літаратура

1. Бабунова, Е.С. Методика становления этнокультурной образованности детей дошкольного возраста / Е.С.Бабунова // Начальная школа плюс До и После. – 2009. – № 6. – С.21-25.
3. Бороздина, О.С. Школа народной культуры / О.С. Бороздина // Искусство в школе. – 1995.-№ 4.-С.18– 22. – 0,25 п.л.
4. Поштарева, Т. В. Теория и практика формирования этнокультурной компетентности учащихся в полиэтнической образовательной среде: Монография/ Т.В. Поштарева. – Ставрополь: Литера, 2006. – 300 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ